

10e JAARGANG

NUMMER 6

JUNI 1974

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

1924
NUMMER 1
MAY 1924

DAAD
EN
GEDACHTTE

++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
++++

van de zwaarte der arbeidzaam
opgevoerd zijn de problemen

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

Afdelingsvoorzitter De Vries: "De bond heeft de boot gemist"

DE STAKING BIJ DE BRONSWERK- APPARATENFABRIEK IN UTRECHT

Het gebeurt bepaald niet alle dagen, dat een vakbond openlijk erkent, dat er tweespalt heerst tussen de organisatie als zodanig en de aangesloten leden. Het artikel, dat WIK, het orgaan van de Industriebond NVV, op 9 mei j.l. aan de staking van de Utrechtse Bronswerkarbeiders wijdde, was wat dat betreft van een ongewone openhartigheid. Even ongebruikelijk als deze kan het feit worden genoemd, dat de officiële beschouwing in het bondsorgaan gevolgd werd door het commentaar van twee stakers, die hun verontwaardiging over het optreden van de Industriebond bepaald niet onder stoelen of banken steken. Natuurlijk is er zowel voor het een als het ander een bepaalde reden. We zullen de plank wel niet ver mis slaan indien we beweren, dat de bond eenvoudig wel alle kaarten op tafel m o e s t leggen, wilde hij niet het risico lopen van nóg heftiger kritiek en ledenverlies als konsekwentie. Men zal wel voor het geringste kwaad gekozen hebben met de bijgedachte, dat het in elk geval géén kwaad kon om eens de schijn te wekken van een voorbeeldige democratische gezindheid om ieder het volle pond te geven. Hoe het zij, de ongebruikelijke handelwijze maakt de desbetreffende beschouwing tot belangwekkende lektuur.

Het officiële bonds-artikel laat er geen enkele twijfel over bestaan, dat er sprake was van een complete tegenstelling tussen de organisatie en de arbeiders. De redactie van WIK verheelt niet, dat de bond tot werkhervatting opriep, nadat de arbeiders in staking waren gegaan. Uit haar artikel blijkt ook ondubbelzinnig, dat het stakingsbesluit genomen werd door de gekozen leden van de ondernemingsraad, die zichzelf tot actiecomité verklaarden. Juist dáár ligt de hoofdreden waarom - volgens districtsbestuurder Kommer de Knecht - de bond niet achter de actie kon gaan staan. "Er had", aldus Kommer de Knecht, "eerst een besluit moeten worden genomen door de beleidsorganen van de bond". Er staat niet in het stuk, dat derhalve naar de

mening van de vakbeweging, de beleidorganen van de bond derhalve meer over de strijd van de arbeiders te vertellen hebben dan de arbeiders zélf. Maar ook zó is het duidelijk genoeg, temeer daar letterlijk van "een complete tweespalt" wordt gesproken.

De officiële beschouwing in WIK maakt melding van nog een tweede reden waarom de strijd niet door de bond werd gesteund. Er werd tijdens de staking in het Bronswerkbedrijf een pamflet verspreid, waarin werd gezegd, dat de actie gericht was tegen de Machtigingswet. Het pamflet, aldus WIK, werd uitgegeven door de CPN al stond dat niet uitdrukkelijk op het papier vermeld. Naar aanleiding van dat pamflet citeert WIK districtsbestuurder De Knecht, die verklaart:

"Een actie die zich richt tegen andere zaken dan waarvoor men in strijd is gegaan, staat een oplossing van het conflict alleen maar in de weg."

Op zichzelf (let wel: op zichzelf) is de opmerking van De Knecht uiteraard niet van juistheid ontbloot. Men zou slechts wensen, dat de vakbeweging, die herhaaldelijk allerlei idealistische rommel, die voor de arbeiders secundair is, in haar eisenpakket wikkelt, zich aan dat goede principe meer gelegen liet liggen. Dat terzijde gelaten echter is het natuurlijk waar, dat de CPN getracht heeft de strijd van de arbeiders te misbruiken voor een politieke stunt. Het is niet de eerste keer en het zal vanzelfsprekend niet de laatste keer zijn. Kan dat als een reëel motief worden aangemerkt om zich tégen een actie uit te spreken?

De beide in WIK aan het woord gelaten stakers hebben voor het argument van Kommer de Knecht geen goed woord over. J. de Vries (zelf voorzitter van de afdeling Utrecht, van de Industriebond) schrijft:

"De bond wilde altijd zo graag in het bedrijf. We hebben hier een uitstekend bedrijvenwerk opgebouwd. Er is een voortreffelijke samenwerking met de gekozen leden van de ondernemingsraad. Niet minder dan 85 percent van de werknemers is georganiseerd. Ik vraag me af of dergelijke leden het wel verdienen dan ze in een bondsmanifest van communistische agitatie worden beschuldigd. Bij de bond moet men gedacht hebben: Laat ze maar gaan staken. Binnen een dag ligt de hele actie op zijn achterwerk. Dat is niet gebeurd. De staking gaat door. De band in het bedrijf is uitstekend. De bond heeft de boot gemist. Er moet héél wat gebeuren als de bond ons vertrouwen wil terugwinnen."

De secretaris van de ondernemingsraad, P. Jaspers, verklaart:

"... Ik heb aan Kommer de Knecht gevraagd of hij voor de mensen wilde gaan staan op 24 april, de dag na de besprekingen (van de bond - D. & G.) met Bronswerk. Maar hij moest naar Polynorm voor een klus. Die was belangrijker. Bovendien zou hij tegen de mensen gaan zeggen, dat ze weer aan het werk zouden moeten. Toen heb ik gezegd: 'Blijf dan maar weg'. Vooral over de communistische agitatie ben ik woedend. Wij hebben dat pamflet tegen de machtigingswet niet uitgegeven. Daar distantiëren wij ons van. Wij hebben helemaal het politieke element niet in de discussie willen brengen. De bonden zijn daar mee begonnen."

Op het commentaar van de twee Bronswerkstakers, of liever gezegd op

het commentaar van Jaspers, levert de WIK-redactie op háár beurt weer commentaar. Zij merkt op:

"Jaspers trekt, gezien zijn uitlating, in twijfel of de 'klus' bij Polynorm - in het belang van andere bondsleden! - belangrijker was. Naar onze mening heeft hij, omdat hij de omstandigheden niet kent, daartoe niet het recht."

Een dooddoener, winden wij, temeer omdat de WIK-redactie geen enkele poging onderneemt om aan te tonen, dát "de klus" bij Polynorm in Bunschoten inderdaad zó belangrijk was, dat overleg met de kaderleden bij Bronswerk ervoor moest wijken. De situatie bij Bronswerk, dat hebben de feiten aangetoond, was explosief. Uit niets is gebleken, dat er bij Polynorm óók sprake was van een explosieve situatie. Of was die er toch wel degelijk en wordt er alleen maar niet van gerept omdat de bestuurders daar op het nippertje de arbeiders van strijd moesten afhouden? Wij houden, ook na het WIK-commentaar, de twijfels van Jaspers voor gerechtvaardigd, zolang de Industriebond en Kommer de Knecht niet de noodzaak van zijn aanwezigheid in Bunschoten keihard hebben aangetoond. Zolang dat niet het geval is, geloven wij, dat De Vries de spijker op zijn kop heeft geslagen met de veronderstelling, dat de bond gedacht heeft: laat maar waaien, als ze gaan staken ligt de actie binnen een dag toch op haar kont!

De WIK-redactie maakt bij het commentaar van Jaspers nog een tweede kanttekening. Zij schrijft:

"Dat De Knecht niet hoefde te komen als hij alleen maar zou kunnen zeggen dat de mensen weer aan het werk zouden moeten, houdt in dat het besluit om voor onbepaalde tijd te staken - op een niet reglementaire manier - al was genomen."

De WIK-redactie kletst! Het gesprek tussen De Knecht en Jaspers, waarvan ook in het officiële artikel over de staking melding wordt gemaakt, is gevoerd op 23 april in de avonduren. Het stakingsparool is uitgegeven, dat erkent ook het officiële, van de kant der bestuurders geschreven stuk, de volgende morgen, op een tijdstip dat De Knecht bij Polynorm zat. Er was geen sprake van een reeds - al dan niet reglementair - genomen besluit. Waarop Jaspers (ook volgens de officiële lezing) aandrong, was overleg. Maar hij huldigde daarbij terecht de opvatting, dat overleg geen zin en betekenis had, wanneer het standpunt van De Knecht (dat het werk hervat moest worden) al vast stond vóór dat dit overleg werd gevoerd. Dat is de WIK-redactie blijkbaar ontgaan, mogelijk omdat vakbondsbestuurders onder overleg nooit iets anders verstaan dan manipulatie en met dat woord alleen maar bedoelen: een mogelijkheid om de arbeiders naar hun hand te zetten. Dat juist een dergelijke manipulatie reglementair is, geloven we graag. Dat Jaspers daar in het geheel niets voor voelde spreekt vanzelf.

Wat opvalt is, dat de WIK-redactie in haar kanttekeningen bij het commentaar van de Bronswerkstaking met geen woord ingaat op hun verontwaardiging over de zogenaamde, aan de stakers in de schoenen geschoven, communistische tendens. Wat Jaspers daarover opmerkt is even duidelijk en klaar als wat De Vries erover zegt. Dat de WIK-redactie er over zwijgt, verbaast ons niet. Want wie het officiële artikel in het bondsorgaan aandachtig leest, die kan alleen maar tot de conclusie komen, dat het pamflet van de CPN weliswaar wordt aangevoerd als één van de redenen om niet achter de staking te gaan staan, maar dat dit pamflet in werkelijkheid voor die houding van

de bond geen enkele, maar dan ook geen enkele rol heeft gespeeld. Het wordt in het stuk ten tonele gevoerd, maar geheel ten onrechte. Want in het officiële artikel wordt een gesprek weergegeven tussen Kommer de Knecht en de Bronswerk-directie, waaruit blijkt, dat het al bij voorbaat (nog eer de staking een feit was en nog eer het CPN-pamflet ook maar geschreven was) vast stond, dat de bond een staking niet zou steunen. In dat gesprek namelijk - letterlijk geciteerd uit WIK - zegt Kommer de Knecht tegen de Bronswerk-directie:

"U lost de problemen niet op. Van nu af ligt alle verantwoordelijkheid bij u. U maakt er misbruik van dat wij ons niet achter een staking kunnen opstellen." (onderstreept door ons, D. & G.)

Voor de bewering van WIK, dat het besluit om te staken al bij voorbaat zou zijn genomen, zo zeiden we hierboven al, kunnen géén steekhoudende gronden worden aangevoerd. Maar het bewijs dat de Industriebond NVV bij voorbaat al tegen een staking was en zich ook niet achter een staking kon opstellen wordt door WIK zélf geleverd. Het formele bezwaar, dat "een besluit daartoe door de beleidsorganen van de bond moet worden genomen" blijkt niet meer te zijn dan een doekje voor het bloeden. De wijze waarop vervolgens het tweede bezwaar (dat het om een agitatie van de CPN zou gaan) in het WIK-artikel wordt behandeld is gewoon té kostelijk om het aan onze lezers te onthouden. De Wekelijkse Industrie Krant schrijft:

"Later (door ons onderstreept, D. & G.) komt er nog een tweede overweging bij waarom de Industriebond NVV zich niet achter de actie schaart...."

Met ándere woorden: de tweede (zogenaamde) reden waarom de bond zich niet achter de staking bij Bronswerk schaart is een reden, die zich pas voordoet, n a d a t de bond al heeft verklaard zich niet achter de strijd te zullen en te kunnen scharen! Zelfs als het om een zinnige reden ging zou het fraai zijn! Maar wie de tijdstippen in de gaten houdt komt tot de ontdekking, dat wat als tweede reden wordt opgegeven, bij het besluit van het bondsbestuur helemaal geen rol gespeeld hebben kán! Er is gewoon naar een smoesje achteraf gezocht en uit de ondubbelzinnige verklaringen van De Vries en Jaspers blijkt, dat het om een slecht gekozen smoesje gaat bovendien.

Er is, tenslotte, nog iets dat ons bij lezing van het officiële WIK-artikel is opgevallen. De slotpassage daarvan luidt namelijk als volgt:

"De Centrale Ondernemingsraad van V.M.F. (het concern waartoe de Bronswerk-Apparatenfabriek in Utrecht behoort - red. D. en G.) heeft uit zijn midden een bemiddelingscommissie ingesteld. De commissie is van plan een onderzoek in te stellen naar de beloningssituatie bij de sociale eenheid Bronswerk met name bij Bronswerk Apparatenfabriek Utrecht. De commissie heeft als eis gesteld dat zij het vertrouwen moet hebben van de Utrechtse werknemers van Bronswerk. Zij zouden hangende het onderzoek het werk moeten hervatten."

Het merkwaardige van deze passage is allereerst, dat een onderzoek zoals hiet wordt aangekondigd, naar uit het WIK-artikel blijkt, al lang geleden is, gedeeltelijk - op andere punten - al veel eerder werd toegezegd. Uit het WIK-artikel blijkt, dat de Bronswerkdirectie zich telkens en tel-

kens weer achter de belofte van een dergelijk onderzoek bleek te verschuilen en dat in het uitzicht gestelde onderzoeken voor de directie het povere excuus vormden om de loonproblemen maar op de lange baan te schuiven. Het was iets, zegt WIK, waarover districtsbestuurder Kommer de Knecht zich "giftig" maakte. Kennelijk, omdat de bond daardoor in de klem dreigde te raken. Nu, tijdens de staking, een dergelijke, tot niets verpflichtende belofte tot een "onderzoek" herhaald wordt, blijkt het met de "giftigheid" van de bond nogal los te lopen. Er ontbreekt niet slechts een "giftig" commentaar, er ontbreekt ieder commentaar.

In een ander opzicht is de zojuist geciteerde passage uit WIK nóg be- duidend merkwaardiger. De instelling van de bemiddelingscommissie door de Centrale Ondernemingsraad van het VMF-concern wordt natuurlijk óók vermeld in de "V.M.F.-krant", het door de VMF-directie uitgegeven "maandblad voor medewerkers van VMF-ondernemingen en belangstellenden". De mededeling daar- omtrent is te vinden in de 3e jaargang, nummer 11 van 16 mei 1974, pag. 9. Aldaar echter is niets te vinden over de gestelde eis, dat de commissie het vertrouwen van de Utrechtse Bronswerk-arbeiders wil hebben en dat deze, hangende het onderzoek het werk zouden moeten hervatten. Dat kan niet aan de verschijningsdatum van de bewuste VMF-krant liggen. Want de aanhef van het bericht luidt aldus: "Op 3 mei j.l. werd het volgende persbericht door de VMF gepubliceerd:". En dan volgt de betrokken mededeling. Op 3 mei ech- ter was de staking nog in volle gang en het is derhalve wonderlijk, dat er van de - volgens de Industriekrant - door de bemiddelingscommissie uitgeoefende druk tot werkhervatting in het officiële blad van het VMF-concern niet wordt gerept.

Is de redactie van de VMF-krant of de VMF-directie zo dom, dat ze die mogelijkheid tot drukuitoefening onvermeld heeft gelaten? Of is de redactie van WIK en het bestuur van de Industriebond zo slim, dat ze die eis (van de commissie) tot werkhervatting maar uit de eigen duim heeft gezogen? Dat zouden wij van de heren bondsbestuurders waarempel wel eens willen weten. Misschien dat de heer De Vries, die verklaard heeft, dat er heel wat moet gebeuren als de bond het vertrouwen van de stakers terug wil winnen, er ook nieuwsgierig naar is.

=====

DE HOUDING VAN HET GROOT-ARBEIDERS - COMITÉ TEGENOVER DE VAKBEWEGING

Over het in België bestaande "Groot-Arbeiders-Komitee" hebben wij in "Daad en Gedachte" al eens eerder gesproken. Onze lezers zullen zich mis- schien wel herinneren, dat het ontstaan is tijdens de wilde staking in het bedrijf van Veille Montagne in Balen-Wezel en dat het zich, nadat die sta- king was afgelopen min of meer permanent heeft geconstitueerd op basis van een aantal comité's in diverse plaatsen. Ook tijdens de staking van de Gentse- en de Antwerpse havenarbeiders, alsmede in enkele andere acties heeft het Groot-Arbeiders-Komitee van zich doen spreken.

Onze lezers herinneren zich misschien ook nog wel, dat de positie van het Groot-Arbeiders-Komitee werd aangeroerd op een congres, dat van 28 t/m

30 september van het vorige jaar door Belgische radensocialistische- en anarchistische groepen in de buurt van Aarschot werd gehouden.

Deelnemers aan dat congres wezen er tijdens de discussie op, dat er binnen het Groot-Arbeiders-Komitee duidelijk twee verschillende stromingen te onderkennen vielen: een stroming, die onmiskenbaar uiterst kritisch tegenover de vakbeweging staat en een tweede stroming, die ten aanzien van de vakbeweging nog allerlei illusies koestert van zeer uiteenlopende aard, onder andere soortgelijke illusies als er in Nederland door de Maatschappij-kritische Vakbeweging op na worden gehouden. 1).

Tijdens het bedoelde congres werd de vraag gesteld, wat voor konsekwenties het bestaan van deze b e i d e stromingen voor de toekomstige ontwikkeling van het Groot-Arbeiders-Komitee zou kunnen hebben. Sommige kameraden bleken van mening, dat wanneer het G.A.K. nauw met de arbeiders verbonden zou blijven en ook indien het aantal wilde stakingen in België zou toenemen, dit G.A.K. zich zeker hoe langer hoe meer tegenover de vakbeweging zou gaan opstellen. Andere sprekers echter bleken van mening, dat het met het G.A.K. wel eens dezelfde weg zou kunnen opgaan als met het O.V.B. in Nederland.

Ruim een half jaar nadat deze twee meningen op het congres van de Belgische radengroepen naar voren werden gebracht, hield het Groot-Arbeiders-Komitee zelf op 6 en 7 april j.l. een congres in Antwerpen. In dat congres traden de twee stromingen binnen het G.A.K. bijzonder duidelijk tevoorschijn. De kameraad, die op het radensocialistische congres bij Aarschot in het najaar van '73 verklaarde, dat het G.A.K. nog moeilijk precies te definiëren viel, omdat daarin alles nog "in beweging" verkeerde, bleek het wel bij het rechte eind te hebben gehad. Aan "beweging" en met name aan beweging inzake het vakbewegingsvraagstuk, ontbrak het op het Antwerpse GAK-congres al-lerminst.

Met betrekking tot de vakbonden werd aan het GAK-congres in Antwerpen onder meer een tekst voorgelegd, waarin o.a. de volgende zin voorkwam:

"... In géén geval stemmen wij onze actie en ons streven af op de herovering van de vakbond door vervanging van de leiding" 2)

De zin heeft aanleiding gegeven tot een zeer uitgebreide gedachtenwisseling. Fel protest rees van de kant van de comitéleden uit St. Niklaas in het Waasland. Van die zijde werd betoogd, dat de vakbonden ook nu nog dagelijks belangrijke taken voor de arbeiders vervullen en dat om die reden de vakbonden positief dienden te worden benaderd. De politiek van de leiding dient te worden aangevallen - aldus het comité uit St. Niklaas - niet de organisaties als zodanig. Fel verzetten de vertegenwoordigers van het Waasland zich tegen de door anderen op dit congres verkondigde mening, dat "de vakbeweging een overlegorgaan was geworden, dat het kapitalisme goed moet laten functioneren". Het comité uit St. Niklaas stelde daar tegenover, dat er met de mensen, die "de vakbonden niet wilden gebruiken voor de belangen van de arbeiders, niet valt samen te werken". "Als deze clausule mede wordt opgenomen" - aldus de mensen uit St. Niklaas - "dan trekt het Waasland zich terug en dan kan het niet langer samenwerken met het G.A.K."

1) Zie "Daad en Gedachte" van november 1973, blz. 10.

2) Dit citaat en alle volgende zijn ontleend aan een verslag van het GAK-congres, opgenomen in het "Berichtenblad van het Groot-Arbeiders-Komitee", nr. 9 mei van mei 1974.

Er kan geen misverstand over bestaan, wat of er tijdens het Antwerpse GAK-congres op het spel stond. Als een gevolg van het bestaan der twee door ons gesignaleerde stromingen binnen deze organisatie, werden de congresdeelnemers opeens levensgroot met een dreigende splitsing geconfronteerd. De dreiging werd door de meesten als een "gevaar" gevoeld en haastig stelde men pogingen in het werk om dat gevaar af te wenden. Weliswaar verkondigden vertegenwoordigers van de Antwerpse haven, dat "de vakbond een onmisbaar deel is van de uitbuiting der arbeidersklasse", maar niettemin begon het congres naar middelen te zoeken, waardoor de kwestie wat minder scherp zou worden gesteld. Vertegenwoordigers uit Leuven bijvoorbeeld opperden de mogelijkheid, dat de gemoederen alleen maar verdeeld zouden zijn door een "woordverwarring". Maar St. Niklaas trapte daar niet zo gemakkelijk in.

De vertegenwoordigers van de Antwerpse haven informeerden daarop of St. Niklaas het er mee eens kon zijn, dat de vakbonden niet meer kunnen worden omgevormd. St. Niklaas bleek het daar, na enig heen en weer gepraat toch niet onvoorwaardelijk mee eens te kunnen zijn. "Er mag niet gesteld worden, dat de vakbond niet meer heroverd kan worden", aldus St. Niklaas. Daarop deed Leuven het voorstel, een dusdanige tekst op te stellen, dat de mensen die nog illusies omtrent de vakbeweging hebben er niet door zouden worden afgestoten. Twee groepen zonderden zich dan af om ieder een tekst op te stellen. Als die twee teksten in bespreking komen begint de hele discussie weer van voren af aan. Het slot was, dat tenslotte iedereen zich voor de oorspronkelijke (hierboven geciteerde) formule uitsprak en het Waasland opnieuw met afscheiding dreigde. Voor dat herhaald dreigement ging het GAK-congres tenslotte door de knieën. De oorspronkelijke tekst werd vervangen door een nieuwe, die aldus luidde:

"Het vervangen van de leiding van de vakbonden door andere personen kan geen oplossing brengen, omdat deze leiding de politiek van klasseverzoening voert".

Het is onmiskenbaar, dat de tweede tekst vager is en tegemoet komt aan de opvatting van St. Niklaas, dat onderscheid moet worden gemaakt tussen de politieke leiding der vakbeweging en de organisatie als zodanig. De nieuwe, tenslotte aangenomen, tekst lost niets op. Het meningsverschil tussen de beide stromingen wordt er alleen maar door verdoezeld. Tegen het aanvaarden van de gewijzigde tekst spreken zich de vertegenwoordigers van Brussel en van het Antwerpse Fordbedrijf uit.

In 't mei-nummer van het "Berichtenblad van het Groot-Arbeiders-Komitee", is de werkgroep van Ford-Antwerpen op de kwestie teruggekomen. Zij schrijft, dat het dreigement van de afscheiding, waarmee het Waasland het congres onder druk zette "een verkrachting vormt van het basisprincipe van het GAK, dat de aangesloten comité's volledige zelfstandigheid hebben. Wij zien hierin - schrijft de werkgroep Ford-Antwerpen - het begin van een tendens, die in de traditionele arbeidersorganisaties, bij de 'leiders', scheuring en inslag is, om aan de basis haar wil op te leggen" (motie van 17 april 1974). Antwerpen stelt vervolgens voor, dat de oorspronkelijke tekst opnieuw aan een GAK-congres zal worden voorgelegd. Een soortgelijke motie werd op 20 april '74 ingediend door de groep, die zich "Arbeidersmacht Antwerpse Haven" noemt.

Men ziet het: de zaak verkeert nog altijd in ontwikkeling. Wij zullen onze lezers - bij nieuwe gegevens - op de hoogte houden.

=====

B E D R I J F S B E Z E T T I N G :

Z E T E N T E G E N Z E T !

In het mei-nummer van "Daad en Gedachte" hebben wij in een voetnoot (zie aldaar pagina 12) commentaar geleverd op een informatie, die ons door een Franse kameraad was verstrekt. Het ging daarbij om de wijze, waarop door sommige woordvoerders van de Franse heersende klasse werd gereageerd op het toenemend aantal bedrijfsbezettingen in dat land.

Bepaalde Franse kranten, aldus in het kort de desbetreffende mededeeling, hadden ervoor gepleit, dat aan de arbeiders naast het - in het verleden aan hen toegekende - stakingsrecht, thans ook het bezettingsrecht zou worden gegeven, omdat, "wanneer aan bezettingsacties een soort van wettelijke basis zou worden verleend, het gemakkelijk zou worden om dergelijke acties weer in de banen der bestaande orde te leiden."

Ons commentaar werkte dat nader uit. Daarin namelijk werd geconstateerd, dat de vakbeweging, als instituut van de burgerlijke samenleving, moeilijk de leiding op zich kan nemen van een bedrijfsbezetting, die in feite de burgerlijke rechtsorde doorbreekt. Dat er op dit punt uitzonderingen zijn (bijvoorbeeld de ENKA-bezetting in Breda, die door méér, en de USFA-bezetting in Helmond, die door één van de Industriebonden werd gesteund) doet hieraan natuurlijk weinig af. Zolang er geen sprake is van een bezettingsrecht blijft een dergelijke actie iets, waar de vakbeweging in het algemeen als de kat om de hete brij om zal heendraaien en dat allerm minst ten voordele van het ondernemersdom.

Want - aldus onze redenering - zodra er voor de vakbeweging géén juridische beletselen zijn om zich aan het hoofd van een bezettingsactie te plaatsen, kan zij ten aanzien daarvan hetzelfde doen wat zij, met name in Frankrijk, maar ook wel elders, al sedert jaren doet ten aanzien van spontaan en tegen haar wil uitgebroken stakingen, namelijk: de leiding ervan in handen nemen met het oogmerk aan de strijd zo spoedig mogelijk een einde te maken.

Sedert wij deze zienswijze in mei j.l. onder woorden brachten zijn wij in de gelegenheid geweest haar te toetsen aan het oordeel van een Frans kameraad, niet dezelfde die ons de bewuste informatie verschafte, maar een andere makker, van wie ons bekend is, dat hij al ver vóór de tweede wereldoorlog over de rol en de positie van de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij dezelfde opvattingen huldigde als wij; van wie wij ook weten, dat hij al in de jaren '30 nauwe betrekkingen onderhield met Nederlandse radencommunisten. Hij bleek de zienswijze die hierboven nog eens beknopt ontwikkeld is, in ieder opzicht te delen.

Naar zijn overtuiging had de, uit de kringen der Franse heersende klasse afkomstige, suggestie tot toekenning van het bezettingsrecht géén andere achtergrond dan die, welke door ons werd aangegeven.

"Zeker in Frankrijk", aldus deze makker, "zit ongetwijfeld de bedoeling voor om de vakbeweging de juridische mogelijkheden te verschaffen tot een ingrijpen in het belang van het kapitaal."

In de hierover met hem gevoerde discussie werd óók de vraag onder de ogen gezien in hoeverre de toekenning van zulk een bezettingsrecht als een mogelijk perspectief voor andere landen diende te worden beschouwd. De eensgezinde conclusie was, dat alles natuurlijk afhing van de mate, waarin be-

drijfsbezettingen door strijdende arbeiders als wapen zouden worden gehanteerd, maar dat bij een veelvuldiger toepassing daarvan het ondernemerdom ongetwijfeld naar het geschikte antwoord zou zoeken en dat de in Frankrijk gedane suggestie stellig ook wel in andere landen door de ondernemers en hun regeringen zou worden overwogen.

"Zo lang het kapitalisme bestaat", aldus onze Franse vriend, "zal het op iedere zet van de arbeiders antwoorden met een tegenzet en zullen vervolgens de arbeiders niet in gebreke blijven nieuwe zetten te demonstreren, waarvan de aard nu nog door geen mens kan worden voorzien of voorspeld." Het was een opvatting, die door de Nederlandse deelnemer aan de gedachtenwisseling werd onderschreven.

De Franse vriend, met wie het hier weergegeven gesprek ergens diep in de Franse provincie werd gevoerd, wees er ook op, dat - afgezien van de suggestie inzake het toekennen van het bezettingsrecht - door het Franse ondernemerdom tevens op de basis der bestaande rechtsverhoudingen al ijverig naar een passend antwoord op de bedrijfsbezettingen werd gezocht. Ten bewijze haalde hij het voorbeeld aan van een bedrijf in de buurt van Parijs, dat geruime tijd door de arbeiders werd bezet gehouden zonder dat de directie zich tot de autoriteiten wendde met het verzoek de fabriek te doen ont-ruimen.

"Waarmee we hier te maken hebben", zo oordeelde hij, "is een geheel nieuwe houding. Want tot dusver was het zó, dat er geen bedrijf bezet kon worden, zonder dat op verzoek der bedrijfsleiding onmiddellijk de oproerpolitie, de C.R.S., ten tonele verscheen om de arbeiders er uit te knuppelen. De solidariteitsacties die daarvan in stijgende mate het gevolg waren, de uitbreiding die dientengevolge de bezettingen vaak ondergingen en de hardere houding die de arbeiders alsdan innamen, hebben sommige ondernemers blijkbaar aan het denken gezet en hun de overtuiging bijgebracht, dat het met stroop beter vliegen vangen is dan met azijn."

IN NEDERLAND

Op het moment dat vele honderden kilometers van de Nederlandse grenzen deze woorden werden gesproken, waren binnen die Nederlandse grenzen, in de kringen van het Nederlandse ondernemerdom soortgelijke gedachten als de directie van het bezette bedrijf in de Parijse agglomeratie kennelijk bezielde, óók gerezen. Óók in Nederland is, net als in Frankrijk, de gedachtenwisseling over de vraag wát een ondernemer in het geval van een bedrijfsbezetting te doen staat, inmiddels op gang gekomen.

De kwestie werd onder andere aangesneden in "Nederlands Transport", het officiële orgaan van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Transportondernemingen (K.N.V.T.O.). De "Nieuwe Rotterdamse Courant", spreekbuis van het intelligentstedeel van het Nederlandse ondernemerdom, was er als de kippen bij om in haar editie van 8 mei j.l. aan de beschouwingen in "Nederlands Transport" wijdere bekendheid te geven. Wij hebben het blad der transportondernemers niet zelf onder ogen gehad, maar citeren hieronder enkele passages, zoals zij werden overgenomen door de N.R.C.:

"Bedrijfsbezettingen zijn tegenwoordig zo zeer aan de orde van de dag en de laatste tijd wordt er zo gemakkelijk naar dit middel gegrepen dat het voor de leiding van elke onderneming noodzakelijk wordt zich te bezinnen op wat men moet doen als men in het eigen bedrijf met een bezetting wordt geconfronteerd. Dit is te

meer noodzakelijk nu zelfs aan regeringszijde in duidelijk welwillende - althans heel erg begripvolle - bewoordingen over bedrijfsbezettingen wordt gesproken" *).

"Onvermijdelijk heeft elke bedrijfsbezetting iets provocerends, ook in die gevallen dat provocatie niet een van de oogmerken is. Daarom geldt als primaire regel voor ondernemers: Laat u zo min mogelijk provoceren. Blijf rustig, probeer een redelijk overleg gaande te houden."

"Natuurlijk moet vooral worden vermeden dat in enigerlei vorm geweld wordt gebruikt. Daarom moet als het enigszins kan niet worden gegrepen naar het middel van de ontruiming met politie-assistentie, hoe voor de hand liggend dat in tal van gevallen ook is. Niet uit het oog moet worden verloren dat hiermee veel publiciteit wordt verkregen en wel een publiciteit die overwegend tegen de ondernemer is gericht en wordt gebruikt. Het komt zelfs voor dat deze publiciteit rond een "bruut" optreden van de politie een van de nevendoeleinden van een bezetting is!" **)

Ook in het artikel in "Nederlands Transport" wordt gewezen op de voor de ondernemers bestaande noodzaak tot het doen van "tegenzetten". Het bewuste stuk schrijft daaromtrent:

"Bedrijfsbezetting is een vorm van polarisatie in de werkgevers-werknemersverhouding. Polarisation is een kwestie van strategie, dat moet niet uit het oog worden verloren. Daarom moet worden gezocht naar onverwachte 'zetten'".

"Om een extreem voorbeeld te noemen: Een directie die op een bezetting reageert door met vakantie te gaan plaatst een groep bezetters wellicht voor grotere problemen dan een directie die een bezet bedrijf door de politie laat ontruimen."

"Waarmee overigens natuurlijk niet gezegd wil worden dat men op een bezetting zou moeten reageren met een vertrek met vakantie."

"We bedoelen slechts dat men zo rustig, zo evenwichtig en zo koel mogelijk moet reageren en dat de leiding van een door bezetting getroffen bedrijf zich zoveel mogelijk immuun moet maken voor provocatie inclusief eventuele ergernis over publikaties over bezetting via radio, televisie en dagbladen en tijdschriften waarin veelal de sympathie naar de bezetters zal uitgaan."

ACHTER BIJ ONTWIKKELING

Wie de praktijk van de bedrijfsbezetting, niet slechts in Nederland, maar vooral zoals zij zich in Frankrijk en Engeland ontwikkelde, aandachtig

- *) Het artikel in "Nederlands Transport" doelt met deze woorden op een uitlating van minister-president Den Uyl met betrekking tot de USFA-bezetting in Helmond, welke uitlating door ons (redactie D. & G.) geheel anders wordt geïnterpreteerd dan door de redactie van het ondernemersblad.
- **) Een waarlijk typische ondernemersgedachtengang!

heeft gevolgd, zal weinig moeite hebben met onze bewering, dat de transportondernemers daarbij achter lopen. De redactie van "Nederlands Transport" heeft kennelijk alleen maar op het eigen erf rondgekeken en dan nog slechts uiterst oppervlakkig.

In Frankrijk bijvoorbeeld zou het - zo "slim" lijkende - gepraat over het "met vakantie gaan van de directie van een bezet bedrijf" niet meer dan wat medelijdende spot opwekken, aangezien het daar hoe langer hoe minder voorkomt, dat de heren er ook maar de káns toe krijgen. Meer en meer gaan de arbeiders daar er toe over, tegelijk met de bezetting van een onderneming één of meer directieleden ervan te gijzelen. Tegen een dergelijke taktiek baten vakantiereisjes - met de gedachte dat de arbeiders het wel eerder zat zullen worden dan de heren - vanzelfsprekend bitter weinig. De "onverwachte zetten" die door het orgaan van de transportondernemers bij wijze van voorbeeld worden genoemd, zijn "zetten" waarop de arbeiders de "tegenzetten" al lang en breed gevonden hebben. Overigens doet dat in principe natuurlijk niet veel af aan de betekenis van wat er thans in werkgeverskringen bediscussieerd wordt. Dat de discussie in die kring in Nederland nog niet het punt heeft bereikt waarop zij in het buitenland al is aangeland, is van geringe betekenis. Belangrijker is het, dát zij begonnen is. Zij omvat trouwens meer dan men, uitsluitend op "Nederlands Transport" afgaande, zou veronderstellen.

UITSLUITING ALS TEGENWEER

Onlangs heeft het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond in zijn blad "De Werkgever" aangekondigd, dat het er bij de Kamerfracties op zal aandringen óók aandacht te schenken aan het verschijnsel der bedrijfsbezettingen zodra de parlementaire behandeling van het stakingsrecht aan de orde komt, die de regering-Den Uyl in het vooruitzicht heeft gesteld. Dit "modeverschijnsel" - zoals de werkgevers het noemen - zou volgens hen een reden moeten vormen om tegelijk met de regeling van het stakingsrecht aan de ondernemers het recht te geven om "gelijke wapenen" te gebruiken.

Met "gelijke wapenen" bedoelen de ondernemers het "recht van defensieve uitsluiting", het recht dus om arbeiders naar huis te sturen, zonder betaling van loon. Uiteraard gaat het daarbij dan om een verweermiddel, dat wordt toegepast op werknemers die n i e t aan een staking deelnemen. Het is door ondernemers hanteerbaar in het geval van een staking in een bepaalde afdeling van een fabriek, die automatisch tot gevolg heeft, dat de produktie van een gehele fabriek tot stilstand komt: een déél van de arbeiders heeft de strijd aangebonden, de rest wordt uitgesloten. Uit het feit, dat de ondernemers een lans breken voor een "recht op uitsluiting" met een verwijzing naar het "modeverschijnsel" der bedrijfsbezettingen kunnen twee dingen worden afgeleid. Ten eerste, dat zij verwachten, dat ook bij stakingen die tot bepaalde bedrijfsafdelingen beperkt blijven in toenemende mate het wapen der bezetting zal worden gehanteerd. Ten tweede, dat zij van mening zijn, dat hun tegen het wapen der bezetting onvoldoende afweermiddelen ter beschikking staan.

In 1968 heeft de Sociaal-Economische Raad (S.E.R.) een advies uitgebracht, waarin te lezen stond, dat "aan wettelijke regelingen welke de werkgevers bepaalde verweermiddelen geven tegen de werknemers die niet aan een staking deelnemen (uitsluiting), geen behoefte bestaat. "Er is", aldus het bewuste SER-advies, "niet gebleken dat in de praktijk de werkgevers onvoldoende middelen ter beschikking staan om zich tegen een staking te ver-

weren. Een wettelijke regeling van de uitsluiting zou in deze situatie tot onvoorzienbare gevolgen kunnen leiden." Kennelijk zijn de werkgevers van mening, dat "deze situatie" (van 1968) door het verschijnsel der bedrijfsbezettingen grondig in hun nadeel is gewijzigd.

HET STANDPUNT VAN "DE VAKBEWEGING"

"De Vakbeweging", 't officieel orgaan van het NVV, heeft aan het pleidooi van het Christelijk Werkgeversverbond een korte beschouwing gewijd in het nummer van 9 mei j.l. Wij ontleen daaraan het volgende:

"De werkgevers van het N. Chr. Werkgeversverbond voeren als extra argument aan dat door de maatschappelijke en juridische ontwikkeling de werkgever meer en meer tot 'de zwakkere' gaat behoren. Ons lijkt dit, de ontwikkelingen op sociaal terrein in ons land overziend (de bedrijfsbezettingen inclusief), een met moeite tevoorschijn geperste krokodilletraan. Wij kennen wel een andere goede reden voor de werkgevers om nu plotseling weer voor een recht van uitsluiting te pleiten. Zeer onlangs is tot in hoogste rechterlijke instantie uitgemaakt dat een bedrijf verplicht is ook aan werkwilligen die door staking in dat bedrijf niet of niet optimaal aan de produktie kunnen deelnemen, hun loon door te betalen. Dat is duur. Het maakt de staking effectiever. Als zij daarentegen die werknemers zonder betaling naar huis sturen en als het ware op de vakbeweging afwentelen voor wat betreft hun behoefte aan uitkering, zijn zij zelf goedkoper uit en wordt de staking voor de bonden moeilijker en riskanter."

ONS COMMENTAAR

Het is niet voor tegenspraak vatbaar dat de rechterlijke beslissing inzake de verplichting tot doorbetaling van loon aan niet tot arbeid in staat zijnde werkwilligen, de werkgevers voor problemen stelt, die zij door middel van "uitsluiting" zouden wensen op te lossen. Dat echter is het enige zinnige in bovenstaand betoog van "De Vakbeweging", dat voor het overige op uiterst losse schroeven staat.

Wat meiert het NVV-orgaan toch wel over werknemers, die, wanneer zij zonder betaling naar huis zouden worden gestuurd, "als het ware op de vakbeweging zouden worden afgewenteld"? Bedoelt het blad in volle ernst, dat de vakbeweging hun dan uitkeringen zou moeten verstrekken? Als het wáár is, dan is het een volkomen n i e u w g e l u i d . Want tot dusver is de praktijk van de vakbeweging - op slechts enkele uitzonderingen na - zó geweest, dat zij geen stakingsparool uitgaf, dat de stakingen die zich voordeden door haar n i e t werden "erkend" en dat zij zich op het standpunt plaatste, dat aan "wilde" stakers g é é n stakingsgeld kon worden uitgekeerd.

"De Vakbeweging" schrijft, dat de mogelijkheid van een uitsluiting, een staking "voor de bonden moeilijker en riskanter" zou maken. Voor de bonden! Die is werkelijk goed! Alsof het tot dusverre "de bonden" zijn geweest, die het sein tot de strijd hebben gegeven. Het tegendeel is waar: de bonden hebben zich bijna altijd (in de laatste halve eeuw zeker) t e g e n de strijd verklaard, hetzij omdat zij door collectieve contracten aan handen en voeten waren gebonden, hetzij omdat zij de strijd te moeilijk en te riskant vonden. Wil "De Vakbeweging" ons in alle ernst wijsmaken, dat de bonden zich strijd-

vaardiger zullen opstellen onder omstandigheden, waarvan nu al verklaard wordt, dat zij nog "moeilijker en riskanter" zullen zijn?

De enige reële mogelijkheid die wij ons op grond van de bestaande vakbondspraktijken kunnen voorstellen is deze, dat arbeiders in een bepaalde afdeling van een bedrijf in staking gaan t e g e n de uitdrukkelijke wil van de vakbeweging in. Indien dan - wettelijk toegestaan of niet - de directie de overige werknemers uitsluit, wat doet de vakbeweging dan? Zal zij dan zeggen: wij hebben werkwilligen altijd een bijzonder warm hart toegedragen, wij beschouwen ze derhalve nu als "op ons afgewenteld"? Wij betwijfelen het ten sterkste, ook al twijfelen wij niet aan de gevoelens van de vakbeweging ten opzichte van werkwilligen.

Een van de redenen, waarom wij niet kunnen aannemen, dat de vakbeweging, zélf s in het geval van een wettelijk geoorloofde uitsluiting, zich het materiële lot der uitgesloten zou aantrekken, is te vinden in de organisatiegraad van de Nederlandse arbeidersklasse, die nimmer hoger is geweest dan 40% voor a l l e vakcentralen tezamen. Hanteert men dat percentage als gemiddelde, dan mag worden gesteld, dat er op 1000 uitgesloten arbeiders 400 georganiseerd zijn. Als het waar zou zijn wat de vakbeweging - volmaakt ten onrechte - altijd beweert, namelijk, dat de ongeorganiseerden niet voor de strijd te porren zijn, dan is het percentage georganiseerden bij de uitgesloten werkwilligen nog geringer. Wil "De Vakbeweging" ons nu in ernst doen geloven, dat ze onder de beschreven omstandigheden zich geroepen zou voelen uitkeringen aan uitgesloten ongeorganiseerden te verstrekken?

Als het wáár zou wezen, zou het betekenen, dat ongeorganiseerde werkwilligen wél op de vakbeweging zouden kunnen terugvallen, nadat de ongeorganiseerden, die in het voorjaar van 1973 aan de stakingsoproep der Industriebonden gevolg gaven, dat n i e t konden, althans niet direct en niet dan nadat heel wat tegenstand was overwonnen.

Wie dit alles overdenkt kan slechts tot de conclusie komen, dat het betoog in "De Vakbeweging" onreëel is; dat het is opgezet om de mythe van een strijdbare, de belangen der arbeiders behartigende vakbeweging op te vijzelen en dat bij die opzet uitermate ongenueanceerd te werk is gegaan.

DE BEDRIJFSBEZETTINGEN

Op het argument van de werkgevers, dat het verschijnsel der bedrijfsbezettingen de ondernemers in het defensief gedrongen heeft - wat uiteraard ook de bedoeling der bedrijfsbezetting is - gaat "De Vakbeweging" niet of nauwelijks in. Zonder dat er ook maar één argument wordt aangevoerd, zegt het N.V.V.-blad eigenlijk alleen maar dat het argument "onjuist" is. Wij zouden eigenlijk wel eens willen weten, wát of "De Vakbeweging" zou zeggen indien zij 't werkgeversargument wél degelijk achtte. Zou dit orgaan dan - gelijk men, geloof hechtende aan de mythe, zou mogen aannemen - er zijn vreugde over uitspreken, dat aan de machtspositie van het ondernemerdom een slag was toegebracht? Of zou, in strijd met de mythe, "De Vakbeweging" terstond pleiten voor een "herstel van het machts evenwicht", wat men daaronder ook moet verstaan?

Wij zijn ervan overtuigd, dat het láátste het geval zou zijn en die overtuiging berust mede op datgene, wat aan het slot van de korte beschouwing in "De Vakbeweging" wordt opgemerkt. Die slotpassage, waarin dan nog even wat nader op de bedrijfsbezettingen wordt ingegaan en die een duidelijker licht werpt op het standpunt der vakbeweging, luidt als volgt:

"Wat het verschijnsel der bedrijfsbezettingen betreft, dit is naar onze mening een nog te weinig beproefd - en door allerlei kenmerken van de staking afwijkend - middel om nu reeds rijp geacht te kunnen worden voor een... wettelijke regeling. Dat de werknemers in hun afweer tegen de moeilijk of niet controleerbare beslissingen die de werkgevers in hun vaak oppermachtige positie nemen... een paar keer een nieuw machtsmiddel - de bedrijfsbezetting - met succes hebben weten toe te passen, betekent op geen stukken na dat er in de machtsverhoudingen iets zó wezenlijks zou zijn veranderd, dat aan de werkgevers het wapen zou moeten worden gegeven waarom zij vragen."

Wij hebben er in het vorige nummer van "Daad en Gedachte" al op gewezen, dat de bedrijfsbezetting allerminst een nieuw wapen van de arbeidersklasse is *). Het is gewoon een kletspraatje, dat het weinig beproefd zou zijn. Zelfs wanneer men - erg onverstandig natuurlijk - uitsluitend zou willen letten op wat de Nederlandse arbeiders hebben gedaan, dan nóg kan niet worden beweerd, dat zij slechts "een paar keer" het machtsmiddel van de bedrijfsbezetting hebben gehanteerd. Of "De Vakbeweging" weet eenvoudig niet wat er in de arbeidersstrijd gaande is, of "De Vakbeweging" kletst maar wat om op de, door haar niet minder sterk dan door de ondernemers gevreesde bedrijfsbezettingen niet verder te behoeven in te gaan. Waarschijnlijk is zowel het een als het ander het geval.

Wat echter valt er te concluderen uit de opmerking van "De Vakbeweging", dat "er in de machtsverhoudingen op geen stukken na iets zó wezenlijks is veranderd, dat aan de werkgevers het wapen zou moeten worden gegeven waar zij om vragen"? Een dergelijke uitspraak kan toch alleen maar dit betekenen, dat de vakbeweging eventueel wél bereid zou zijn om aan de werkgevers het door hen gevraagde wapen te verstrekken, wanneer de machtsverhoudingen wél ingrijpend verstoord dreigen te raken?

MACHTSEVENWICHT

De vakbeweging is bezeten van de idee van het "machtsevenwicht". Zij, als verkoopcentrale van de arbeidskracht, huldigt de opvatting, dat in de samenleving twee even sterke belangenbehartigingen - het ondernemerdom en de vakbeweging - tegenover elkaar moeten staan en dat onder dergelijke omstandigheden een ongestoorde voortgang der produktie het best gewaarborgd is.

Niets ligt de vakbeweging verder dan de opvatting, dat in de kapitalistische maatschappij het ondernemerdom de natuurlijke klassevijand van de arbeiders is en dat het doen en laten van de arbeiders niet de tendens heeft het een of andere "machtsevenwicht" te garanderen, doch aan die vijand afbreuk te doen. Dat komt natuurlijk doordat de vakbeweging geen strijd tegen het kapitaal voert, doch een instituut is, dat mede de kapitalistische produktie waarborgt. Het is om die reden, dat na een eventuele "wettelijke erkenning van het bezettingsrecht" het ondernemerdom op de vakbeweging zal kunnen rekenen.

---

*) Zie "Daad en Gedachte", mei 1974, het opstel "WIK over de USFA-bezetting", bladz. 13 e.v.

=====

I N M E M O R I A M T H E O M A A S S E N

Vrijdag 31 mei, een paar weken na zijn 83ste verjaardag, stierf onze vriend Theo Maassen. Zijn dood betekent voor de groep "Daad en Gedachte", waarvan hij van het begin af deel uitmaakte, een onvoorstelbaar verlies. Weliswaar veroorloofde zijn gezondheidstoestand hem al jaren lang niet meer de onblusbare activiteit, die hem zijn leven lang gekenmerkt heeft en was hem met name het schrijven al geruime tijd fysiek bijna onmogelijk geworden, niettemin is hij aan alle discussies over inhoud en samenstelling van ons blad met zijn tot het einde toe helder gebleven geest een belangrijk aandeel blijven nemen. Met zijn kritische zin, zijn rake opmerkingen, zijn aanmoedigingen en zijn suggesties is hij de redakteuren van "Daad en Gedachte" tot voor nog maar luttele weken van onschatbaar grote steun geweest.

Enkele dagen slechts voordat hij 83 werd moest hij in het ziekenhuis worden opgenomen voor wat de doktoren als een "niet bijzonder ingrijpende operatie" aanduiden. Het zijn er twee geworden, waarvan vooral de laatste erg zwaar was. Nadat hij die doorstaan had bleek zijn gezondheid toch zo snel achteruit te gaan, dat wij al spoedig niet meer op een herstel durfden te hopen, terwille van hemzelf ook meenden niet te mogen hopen.

Met zijn dood is een einde gekomen aan een leven, dat van jongsaf aan nauw bij de strijd van de arbeiders was betrokken en dat voor méér dan de helft gevuld werd door een felle en nimmer aflatende worsteling tegen allen en alles, wat het autonome karakter van de arbeidersstrijd belemmerde en bedreigde.

In een Amsterdams arbeidersgezin geboren, direct getuige van de situatie waarin de proletarische klasse zich op de drempel van deze eeuw bevond, sloot Theo Maassen zich al op jeugdige leeftijd aan bij de linkervleugel der sociaaldemocratie, die zich in 1909 na het beroemde congres van Deventer als SDP organisatorisch losmaakte van de SDAP. Een kleine tien jaar later behoorde hij tot diegenen in deze kring die zich met Gorter, Pannekoek en Luteraan kritisch tegenover de Russische revolutie opstelden. Mét Gorter en Luteraan was hij in de jaren '20 lid van de KAPN. In de jaren '30 maakte hij deel uit van de Groep van Internationale Communisten, die na de oorlog opging in de Spartacusbond.

Vermeldenswaardiger echter dan de namen van partijen of groepen waarin onze gestorven makker kortere of langere tijd actief was, is het feit, dat de samenwerking met anderen in welk groepsverband dan ook, bij hem nimmer tot een verstarring van denken leidde. Op geen enkel tijdstip van zijn leven is Theo Maassen bereid geweest zijn kritische kijk op de maatschappelijke werkelijkheid te laten vertroebelen door traditionele groepsopvattingen.

Denken over sociale ontwikkelingen betekende voor hem in de allereerste plaats de bereidheid tot een verandering van denken, tot wijziging van het eigen, tot dusver veroverde standpunt. Hij werd wat dat betreft, gekenmerkt door een niets of niemand ontziende eerlijkheid en zuiverheid, die hem in conflict bracht met ieder, die in dat opzicht organisatiebelangen boven de waarheid wilde laten prevaleren. Die eerlijkheid maakte hem voor de oprecht door hem gehate vijand tot een bijzonder ongemakkelijk tegenstander, uiterst hinderlijk bovendien doordat zijn welversneden pen, zijn kennis

van zaken en zijn dodelijke spot hun uitwerking nimmer misten. Voor zijn directe geestverwanten en vrienden daarentegen maakten diezelfde eigenschappen hem tot een waardevolle makker aan wie zij steeds bijzonder veel verschuldigd zullen blijven.

Theo Maassen had de gave moeilijke kwesties hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, op glasheldere wijze duidelijk te maken. Zijn grote belesenheid ook op het gebied van de literatuur, de vaak kostelijke voorbeelden die hij daaraan ontleende, maakte het lezen van zijn pennevruchten tot een groot genoegen.

Alle activiteiten die Theo Maassen in zijn lang en strijdbaar leven bedreven heeft kunnen wij hier onmogelijk opnoemen. Een krachtig gestel, dat ook door een verblijf in het concentratiekamp Amersfoort in de bezettingstijd niet werd gebroken, maakte hem onvermoeibaar. Jaren achtereen reisde hij stad en land af om op bijeenkomsten van geestverwanten of andersdenkenden zijn stem te laten horen. Hij deed dat met grote felheid, die slechts getemperd werd door een bewonderenswaardig gevoel voor humor, dat hem nimmer verliet, ook niet op die momenten, dat persoonlijk leed of verdachtmakingen hem niet bespaard bleven.

Wij, zijn allernaaste vrienden, die hij tot het eind van zijn dagen met al zijn krachten heeft gesteund in de strijd tegen "oude vormen en gedachten" en die hij krachtig blééf steunen ook toen zijn krachten hem niet meer toestonden alles te doen wat hij meende dat er gedaan moest worden, kunnen hem alleen maar in dankbaarheid gedenken.

Hij was ons een leermeester en een voorbeeld. Wij kunnen niet beter doen dan de strijd voortzetten, vervuld van die kritische geest waarvan hij ons altijd poogde te doordringen.

=====

I N H E T H A R N A S G E S T O R V E N

Het was in 1946, dat ik Theo Maassen leerde kennen. In de Zaanstreek hadden wij een vergadering belegd. Hij was één der sprekers. Zijn optreden was voor mij een openbaring. Hij wás helømaal geen "spreker". Er waren in zijn inleiding geen hoogtepunten, die de zaal aanleiding zouden kunnen geven om te applaudisseren. Losjes en ongedwongen, alsof hij in een huiskamer tussen wat vrienden zat, zette hij zijn opvattingen in voor een ieder begrijpelijke taal uiteen. Het was voor mij - groentje als ik was in de arbeidersbeweging - iets geheel nieuws en daar hij bij mij moest overnachten heb ik na de vergadering nog uren met hem gepraat.

Die eerste kennismaking met Theo is gevolgd door een lange reeks van jaren waarin ik met hem samenwerkte, een samenwerking, die pas tot een einde kwam bij zijn dood. Die samenwerking was niet altijd even gemakkelijk en je ijdelheid werd meermalen gekwetst, wanneer bepaalde opvattingen van je of beschouwingen van jouw hand, door Theo genadeloos werden geanalyseerd en ontrafeld. Wel was hij altijd de eerste die bereid was een kameraad in nood

te helpen, maar waar het om de opvattingen ging, om de juistheid van inzicht, was Theo tot geen compromis bereid. Grote bewonderaar als hij was, niet alleen van Marx, maar ook en vooral van Jozef Dietzgen, wist hij altijd het wezenlijke, het algemene van het bijzondere te scheiden. Dit maakte hem niet bij iedereen even bemind. Mensen, die nog niet vrij zijn van partijopvattingen en die nog o zo graag een rol willen spelen, kunnen het moeilijk verdragen, wanneer hun partijopvattingen genadeloos worden gekritiseerd. In zijn lange leven is Theo dan ook meermalen het doelwit geweest van persoonlijke aanvallen. Het is daarom ook niet verwonderlijk, dat hij in groepsverband zo moeilijk werd geaccepteerd. Voor organisaties, waar het organisatiebelang zwaarder woog dan het zoeken naar de juistheid van opvattingen, was hij met zijn kritische geest een te lastig mens. Niet alleen werd hij een tiental jaren geleden bij de Spartacusbond geroyeerd, ook werd hij in de dertiger jaren uit de Groep van Internationale Communisten gestoten.

Wie uit het bovenstaande de indruk mocht krijgen, dat Theo tegenover andersdenkenden tamelijk intolerant was, vergist zich deerlijk. Wel was hij compromisloos wat zijn opvattingen betreft, maar zeer goed kon hij samenwerken met mensen, die er andere opvattingen op nahielden. Toen de tegenstellingen in de Spartacusbond duidelijk aan het licht traden, was het Theo, die met het voorstel kwam om een krant uit te geven, waarin zowel de ene groep als de andere zijn opvattingen kon verkondigen. Natuurlijk werd dit voorstel door de minder ruim denkende Spartakisten verworpen. Voor hem, die de partijopvattingen - in dit geval voorgedragen als "bondsopvattingen" - niet kon onderschrijven, was er geen plaats in de bond. En roeyement was het enige antwoord.

Voor Theo is het zoeken naar het hoe en waarom, het zoeken naar de wezenlijke betekenis van het sociale- en maatschappelijk gebeuren ten einde gekomen. Maar hij is in het harnas gestorven. Nog op zijn ziekbed, kort voor zijn dood, sprak hij mij over de onjuiste definities, die volgens hem Immanuel Kant van de begrippen "tijd" en "ruimte" had gegeven.

Te beweren, dat de arbeidersklasse bij het overlijden van Theo een "onherstelbaar verlies" heeft geleden, komt natuurlijk niet in mijn hoofd op. Hij zou de eerste zijn geweest om duidelijk te maken, dat de strijd van de arbeidersklasse zich onafhankelijk van personen of groepen voltrekt. Dat zijn naaste familie en wij van "Daad en Gedachte" hem vreselijk zullen missen is aan geen twijfel onderhevig. Het enige wat ons overblijft is het vele, dat we van Theo hebben geleerd. En dat stemt tot grote dankbaarheid.

Amsterdam, 1 juni 1974.

Jaap.

=====

VAN DE REDACTIE

De gedichtenbundel, waarvan wij reeds in het vorige nummer zeiden, dat de lezers die in juli of augustus zullen ontvangen, is dit voorjaar aangeboden aan Theo Maassen en bevat vrijwel uitsluitend gedichten van hem. We zijn blij, dat wij met die uitgave op tijd zijn geweest en dat Theo het bundeltje nog heeft kunnen bewonderen en er van genieten. Wij hopen, dat ook onze lezers, die het nu definitief in augustus zullen ontvangen, er evenveel plezier aan zullen beleven.

E E N " V O O R H O E D E " I N V O L L E A C T I E

In de Verenigde Staten kent men zoiets als de Workers Action Movement (W.A.M.), in het Nederlands te vertalen als: Beweging voor Actie van de Arbeiders. Die W.A.M. vormt een afdeling van de Progressive Labour Party, de Progressieve Arbeiderspartij. Wie ervan op de hoogte is, dat deze Progressive Labourparty een Stalinistische partij is, zal er niet vreemd van opkijken, dat de W.A.M. onder "actie van de arbeiders" iets totaal ánders verstaat dan wij. Wat zij er in géén geval onder verstaat is: actie van de arbeiders zélf.

Een typisch voorbeeld van de W.A.M.-praktijken vormt het optreden van deze "beweging" in augustus van het vorige jaar in een van de Chrysler-fabrieken in Detroit. De W.A.M. "organiseerde" daar een "sit-in" in een van de afdelingen, een soort van "bezetting" dus. Het besluit daartoe werd genomen in een besloten vergadering van de W.A.M. en de P.L.P., twee dagen tevoren. Met de Chrysler-arbeiders werd geen enkel overleg gepleegd. Het sein ertoe werd gegeven door een bij Chrysler werkend W.A.M.-lid, dat door de directie werd ontslagen. Gezien de werksituatie bij Chrysler was het te voorzien, dat hij de steun van zijn collega's zou krijgen. Toen dat inderdaad gebeurde, trad de W.A.M. terstond als "voorhoede" en "raadgeefster" van de actie voerende arbeiders op.

Het eerste dat de W.A.M. aan de in strijd gegane Chrysler-werkers van de bewuste afdeling vertelde, was, dat zij geen inlichtingen dienden te verschaffen aan verslaggevers van kranten, radio of televisie. W.A.M.-leden echter, zelfs W.A.M.-leden die in het geheel niet in de Chrysler-fabrieken werkten, spraken wel met vertegenwoordigers van de nieuwsmedia en vertelden de journalisten uitvoerig, dat de actie was georganiseerd en werd geleid door de Progressieve Arbeiderspartij. Het gevolg was onmiddellijk, dat de solidariteitsactie ten behoeve van het ontslagen W.A.M.-lid geheel geïsoleerd bleef en door niemand buiten de zéér beperkte kring van zijn afdelingscollega's meer als een actie v a n Chryslerarbeiders uit solidariteit met een Chryslerarbeider werd gezien.

Door het optreden van de W.A.M. werd de "eenheid van de arbeiders", waarover deze organisatie altijd de mond vol heeft, niet bevorderd, maar integendeel volledig kapot gemaakt. Wat in de bewuste Chryslerfabriek voor de zoveelste keer werd gedemonstreerd was, dat de eenheid der arbeiders alleen maar van onder op door de arbeiders zélf tot stand kan worden gebracht en dat een bemoeienis van soortgelijke organisaties als de W.A.M. de eenheid belemmeren en voor de strijd de grootst denkbare rem vormen.

Eén van de Chrysler-arbeiders, die van dichtbij meemaakte wat er zich afspeelde, gaf er het volgende, bijtende commentaar op:

"Velen van ons worden gewoon misselijk van die jongeren-organisatie, die zich W.A.M. of Progressive Labourparty noemt. Werkelijk, er heerst onder de Chrysler-arbeiders grote ontevredenheid en die ontevredenheid heeft ook in de bewuste fabriek al aanleiding gegeven tot heel wat wilde stakingen. Maar de actie waarover wij het nu hebben kreeg wel de doodsteek, toen die jongelui zich net gedroegen alsof zij 't nu allemaal wel eventjes eens voor elkaar zouden brengen, of zij de touwtjes in handen hadden en of zij de leiders waren en toen zij ook als zodanig zich presenterden bij de pers, de radio en de t.v."